

TEMP

TIDSSKRIFT FOR HISTORIE

HOLBERG
BYRIVALISERING
SKRIFT
MODSTAND
ROMERRIGET
RELIGION
MUSIK
MAGT
SYGDOM

TILTRÆDELSESFORELÆSNING MAGT OG HISTORIE

På jagt efter den usynlige magt i international politik

Karen Gram-Skjoldager

I de to første tiltrædelsesforelæsninger, I har hørt i dag, er I blevet præsenteret for to nye felter inden for historievidenskaben, der lige nu er under udforskning.¹ Med den her forelæsning bevæger vi os ind i historiefagets allerældste kerneterræn, nemlig studiet af diplomati og international politik. Vi har nu at gøre med et emne, som historikere har arbejdet med siden antikken. Så det, jeg vil gøre i den her forelæsning, er at vise jer, at det er et emne og et forskningsfelt, som der stadig er masser af liv i. Det vil jeg gøre ved at optegne nogle af de centrale udviklinger og debatter, der har kendetegnet feltet de sidste ca. 20 år – og så skal vi også kigge lidt fremad.

NOBELINSTITUTTET 2010

For at komme i gang med det kunne jeg godt tænke mig at tage jer med en tur tilbage til Det Norske Nobelinstitut i Oslo på en augustdag i 2010. Her var jeg deltager ved åbningskonferencen for et nystartet forskningsnetværk i international historie. På konferencen havde jeg fået til opgave at være ordstyrer og kommentator på de to åbningsindlæg. Det viste sig at være lidt af en opgave.

De to forskere, der skulle diskutere med hinanden, var på den ene side den amerikanske professor, politolog og historiker Mark Trachtenberg fra UCLA. På den anden side var det Patricia Clavin, der var – og er – professor i international historie ved University of Oxford. Ved første øjekast kunne man tro, at de to historikere havde meget til fælles. De havde begge forsket i og skrevet om internationale økonomiske spørgsmål i mellemkrigstiden i mange år.² Under den fælles interesse lå imidlertid en grundlæggende uenighed om, hvordan man skal forstå og analysere international politik i det 20. århundrede – en uenighed, der kom meget tydeligt til udtryk, da de to mødte hinanden den dag på Nobelinstitutet i Oslo.

Trachtenberg er en historiker, der er vokset ud af en lang og rodfæstet amerikansk diplomatihistorisk tradition.³ Inden for den tilgang til international politik har

1 Nina Javette Koefoed: "Religion og historie. Om religionens forklaringskraft i historiske analyser" og Bertel Nygaard: "Musik og historie. Mellem oplevelse, erfaring og fremtid," tiltrædelsesforelæsninger, Aarhus Universitet den 8. marts 2024 og i nærværende nummer af *Temp*.

2 Trachtenberg: *Reparation*; Clavin: *Securing*.

3 En tilgang til international politik, der er repræsenteret i bl.a. tidsskriftet *Diplomatic History* udgivet af Society for History of American Foreign Relations. Se også Trachtenbergs egen introduktion til feltet: Trachtenberg: *The Craft*.

man typisk haft fokus på den helt klassiske, hårde magtpolitik og emner som national sikkerhed, strategi, økonomi og krig. På konferencen plæderede Trachtenberg for, at det var de emner, forskningsnetværket skulle koncentrere sig om, og han opfordrede de deltagere, der arbejdede med europæiske småstater – hvilket var de fleste deltagere – til at holde op med det og i stedet fokusere på USA og de øvrige stormagter, da det ifølge ham var her, det væsentlige i international politik foregik.

Det var bestemt ikke synspunkter, Clavin delte. Hendes grundlæggende argument var, at mindst lige så vigtigt som at studere stormagterne i international politik – og andre stater for den sags skyld – var det at undersøge de internationale og transnationale processer, der omgav og gennemtrængte staterne; altså alle de ideer, mennesker, netværk og vidensformer, der binder stater – og det, der foregår inden for deres rammer – sammen. Hendes personlige interesse og det eksempel, hun brugte til at illustrere relevansen af sin tilgang, var de netværk og grupperinger af økonomiske eksperter, som arbejdede i og omkring Folkeforbundet i mellemkrigstiden, og som fik en væsentlig betydning for udviklingen af den internationale økonomiske tænkning i Europa og USA både før og efter Anden Verdenskrig. Eksemplet brugte hun til at gøre en bredere pointe gældende. Nemlig at hun var grundlæggende uenig med Trachtenberg om, at det internationale system skal forstås som en statisk størrelse, hvor staterne altid vil være i konflikt og kæmpe om interesser og sikkerhed. Det rimede for hende dårligt med den globaliserede, økonomisk og politisk integrerede verdensorden, som vi befandt os i i 2010. Hendes pointe var i den forbindelse, at hvis vi ville forstå den måde, verden havde udviklet sig på, så var vi nødt til at interessere os for de historiske fænomener og udviklinger, der pegede os i den retning, f.eks. nogle af mellemkrigstidens internationale økonomiske diskussioner og eksperter.

Når jeg nævner de to indlæg her, er det, fordi man, meget overordnet betragtet, kan sige, at de har udgjort de to definerende hovedpositioner i diskussionerne om, hvordan vi skal studere det 20. århundredes internationale politiske historie. Derfor vil jeg også bruge dem som afsæt, når jeg i resten af forelæsningsen opridsrer udviklingen af feltet *international historie*,⁴ og når jeg prøver at indkredse, hvor min egen hovedforskningsinteresse og mine egne bidrag ligger i det bredere perspektiv. Når jeg har valgt at tage afsæt i en helt konkret situation, som den, der udspillede sig på Nobelinstitutet i august 2010, er det imidlertid også, fordi jeg gerne gennem forelæsningsen vil vise jer, at udviklingen i et forskningsfelt – og i en enkelt forskers (her mine) forskningsinteresser – ikke bare er et produkt af abstrakte intellektuelle kampe og argumenter. Det er også noget helt konkret; noget, man gør sammen med andre mennesker, på bestemte steder og på bestemte tidspunkter, i bestemte typer af institutionelle sammenhænge og i en samfundsmæssig kontekst, hvor sociale forandringer, kulturelle strømninger og politiske bevægelser former den måde, man går til historien på.

4 For en introduktion til international historie som felt og forholdet mellem international historie og diplomathistorie, se Otte: "Decision-Making" og Finney: "introduction".

USYNLIG MAGT I INTERNATIONAL POLITIK

Så hvor ligger mine forskningsinteresser i forhold til de forskningspositioner, jeg har skitseret? For at holde mig inden for de meget stramme rammer, som en forelæsning som den her sætter, kan man sige, at jeg interesserer mig for *den usynlige magt* i international politik. Det dækker grundlæggende over, at jeg har en interesse for de grupper af aktører, der opererer i grænsfeltet – og derfor også tit i en blind vinkel – mellem Trachtenberg og Clavins interesseområder, dvs. mellem det nationale og transnationale. Jeg har f.eks. forsket i de danske politikere og diplomater, der engagerede sig i internationalt samarbejde før og efter Første Verdenskrig. Jeg har interesseret mig for de europæiske diplomater, der var forankret i og repræsenterede de europæiske nationalstater, men hvis professionelle kultur og funktioner blev grundlæggende forandret af den europæiske integrationsproces. Og jeg har studeret de internationale embedsmænd, der i mellemkrigstiden forsøgte at koordinere og udvikle nye samarbejder mellem nationalstater. Jeg har med andre ord haft en forkærlighed for nationale aktører, der rakte ind i det internationale, eller internationale aktører, der interagerede med nationalstaterne.

Noget af det kendetegnende ved den type aktører er, at de i deres samtid ofte var placeret uden for den offentlige opmærksomhed. Af den grund har historikerne for det meste vidst temmelig lidt om dem, om hvilken form for magt de havde, og hvordan de udøvede den. Og det er netop det, der interesserer mig. Jeg har arbejdet med at kortlægge de mange måder, disse miljøer har udøvet magt og formet beslutninger på, f.eks. ved at beskrive og analysere den internationale virkelighed på nye og overbevisende måder, ved at definere og løse politiske problemer, ved at understøtte og udfolde bestemte politiske visioner og ved at opbygget politiske og sociale netværk, der kunne hjælpe dem med at løse deres opgaver eller fremme deres dagsordener.

Set i det perspektiv kan man sige, at den tematik, jeg har interesseret mig for, og de forskningsspørgsmål, jeg har stillet, har været ret konsistente i en længere årække. Det, jeg vil prøve at vise jer nu, er imidlertid, at når det bredere forskningsfelt samtidig har udviklet sig, så har det bestemt ikke føltes sådan. Så lad os vende tilbage til Trachtenberg og Clavin, men nu i et kronologisk perspektiv.

INTERNATIONAL HISTORIE I DANMARK I 00'ERNE

Da jeg først begyndte at interessere mig for international historie som kandidatstuderende på Aarhus Universitet i de tidlige 00'ere, var det stadig i et vist omfang Mark Trachtenbergs verden, vi levede i. Hans måde at tilgå international politik som først og fremmest sikkerhedspolitik havde været helt dominerende under den kolde krig, og det var først fra 1980'erne, at en ny generation af historikere for alvor begyndte at udvide feltet for, hvad man kunne interesse sig for i udenrigspolitikken. Den bølge ramte også Danmark, og ikke mindst Aarhus, hvor historikere som Thorsten Borring Olesen og Johnny Laursen begyndte at interessere sig for Danmarks stilling ift. forskellige former for nordisk og europæisk samarbejde.⁵ Jeg kom i mesterlære inden for den

5 For et enkelt centralt eksempel på denne tilgang, se Olesen og Laursen: "A Nordic Alternative".

type forskning, da jeg blev studentermedhjælper for Thorsten Borring Olesen på *Dansk Udenrigspolitikks Historie*.⁶

Omtrent samtidig med, at jeg skulle finde et emne til mit ph.d.-projekt, afleverede Thorstens ph.d.-studerende, Kristine Midtgaard (nu Kjærsgaard), sin ph.d.-afhandling. Med klare spor fra 1990'ernes internationale optimisme og interesse for *soft power* udforskede Midtgaard dansk FN-politik i et perspektiv, hvor hun for første gang tog de mere normative dimensioner af organisationen og den danske udenrigspolitik i forhold til bl.a. nedrustning og fredelig konflikthåndtering alvorligt.⁷ Afhandlingen blev en stor inspiration for mig, og jeg udviklede et ph.d.-projekt inden for nogenlunde samme begrebslige ramme, der satte sig for at udforske Danmarks rolle i udviklingen af folkeretten før Første Verdenskrig og Folkeforbundet i mellemkrigstiden. Det gjorde jeg med en klar fornemmelse af at have udviklet et projekt, der lå på den internationale forskningsfront.

Det var lige indtil, jeg deltog i min første internationale ph.d.-sommerskole i sommeren 2006. Her mødte jeg for første gang Patricia Clavin. Hun havde netop året inden udgivet sin første større artikel om transnational historie,⁸ og hun gjorde det på sommerskolen på den allervenligste, men også helt umisforståelige måde klart, at nationale udenrigspolitiske studier som det, jeg var gået i gang med, havde haft deres tid. Der, hvor forskningsfronten i mellemkrigstiden nu lå, var i kortlægningen af de mange transnationale netværk og udvekslinger, der udfoldedes sig inden for alt fra internationalt sundhedsarbejde og mindretalsrettigheder til nedrustning og økonomisk samarbejde. Ting, der trak tråde langt op i det 20. århundrede, og som en ung forsker med fordel kunne interessere sig for.

Jeg var ikke helt overbevist. Jeg havde svært ved at se, at der ikke stadig var megen relevans og analytisk potentiale i at arbejde med international politik ud fra et nationalstatsligt perspektiv. Det forekom mig i særdeleshed at være gældende for mellemkrigstiden, et højdepunkt for nationalstatslig rivalisering og aggressiv nationalisme.

Ikke desto mindre ændrede mødet med det transnationale perspektiv mit syn på mit ph.d.-projekt. Det hjalp mig til at se, at det egentlig ikke var 'Danmark', der udviklede tænkningen om, at man fra dansk side havde en særlig rolle at spille i forhold til udviklingen af international ret og samarbejde. Det var derimod en lille elite af politikere, eksperter og diplomater, der fra slutningen af 1800-tallet havde tætte forbindelser til de transnationale liberale fredsbevægelser i Storbritannien og det kontinentale Europa. Fra dette transnationale kredsløb lånte de analyser af international politik og småstaternes rolle i den, som kom til at frame store dele af Danmarks officielle udenrigspolitik. Afhandlingen kom i den forbindelse også til at vise, hvordan de transnationale bånd til andre skandinaviske fredsaktivister i bl.a. fredsbevægelserne og den interparlamentariske union blev vigtige ressourcer, som kunne omsættes til samarbejder og fælles initiativer i, på den diplomatiske scene i Folkeforbundet.⁹

6 Villaume og Olesen: "Blokopdelings".

7 Midtgaard: *Småstat*.

8 Clavin: "Defining".

9 Gram-Skjoldager: *Fred og Folkeret*.

Formuleret på en anden måde udfoldede afhandlingen en analyse, der på den ene side stod med en fod solidt plantet hos Trachtenberg og fastholdt, at det nationalstatslige perspektiv var relevant, og at Danmarks stilling som en lille neutral småstat satte nogle klare begrænsninger for, hvordan man kunne agere internationalt. På den anden side viste den, at den danske politik inden for disse rammer blev drevet af en lille internationalistisk elite, som i høj grad blev dagsordenssættende for den danske politik i Folkeforbundet, som var helt central i forhold til at skabe en tydelig kollektiv skandinavisk tilstedeværelse i Genève – og som havde som konsekvens, at det danske udenrigspolitiske miljø qua deres aktiviteter fik en omfattende oplæring i international politik og samarbejde, som flyttede med ind i efterkrigstiden.

TRANSNATIONALT KLIMAKS

Sagen var bare den, at mens jeg havde arbejdet på min ph.d.-afhandling – den blev forsvaret i 2009 – havde den internationale forskningsdagsorden igen rykket sig. Det var det, der blev klart på den tidligere omtalte konference på Nobelinstituttet i 2010.

Her var det tydeligt, at det transnationale perspektiv, som var blevet introduceret af Clavin fem år tidligere, havde forandret sig fra en ny idé til et dominerende perspektiv. Det var konferencen faktisk selv et udtryk for. Den var blevet til som opfølgning på en evaluering af norsk historieforskning, som var blevet gennemført under ledelse af den svenske historiker Bo Stråth fra 2006 til 2008. I evalueringen blev der rejst en stærk kritik af norsk historieforskning for at være præget af metodisk nationalisme, og rapporten anbefalede derfor også at styrke transnationale og globale tilgange og dagsordener. Som det hed i rapporten:

(...) there is an urgent need for a more realistic, non-teleological theoretical reflection on time and space. Historiography can make a major contribution in that respect through a focused problematization of temporal and spatial borders under reflection on the connections between continuities and discontinuities and on the complex connections between local, regional, national, international and global borders.¹⁰

Det var konferencen et redskab til, og på konferencen såvel som bredere rundt omkring i de internationale historiske fagmiljøer blomstrede forskningsprojekter og publikationer frem, som med udgangspunkt i det transnationale perspektiv udforskede alt fra venskabsbyer og nyhedstjenester til foreninger og bevægelser, der fremmede arbejderrettigheder, afkolonisering, kunstsprog og miljøbeskyttelse.¹¹

Som en sidebemærkning er det måske værd at nævne, at det var på samme tidspunkt – i 2010 – at vi her på AU oprettede en international kandidatuddannelse i International and Global History ud fra samme grundlæggende tankegang.

10 Stråth m.fl.: *Evaluering*.

11 En refleksion over denne udvikling findes i Gram-Skjoldager m.fl.: *Organizing*.

Samtidig med at den transnationale bølge rejste sig, begyndte dens svagheder og begrænsninger også at vise sig. Det forhold adresserede jeg i et paper, som jeg præsenterede på konferencen i Oslo. Paperet var skrevet sammen med min AU-kollega Ann-Christina Lauring-Knudsen. Vi havde sammen læst og analyseret det, der på det tidspunkt var standardværket på det transnationale historiske felt: *The Palgrave Dictionary of Transnational History*.¹²

Det vil føre for vidt at udfolde hele vores kritik her, men især to forhold er værd at nævne. For det første viste vi, at der var en meget klar tendens i, hvilke transnationale fænomener der blev udvalgt til undersøgelse; det var altovervejende sympatiske, progressive græsrodsbevægelser og dagsordener, som dem jeg nævnte tidligere. For det andet kunne vi dokumentere, at der var en entydig moralsk kodning i opslagene i bogen, hvor nationalstaterne for det meste blev fremstillet som enten irrelevante eller som konservative, konfliktsøgende og som hovedmodstanderne af det transnationale projekt.¹³

Det historiesyn, vi fandt i ordbogen, var nok en pointeret, sine steder næsten karikeret, version af den transnationale historieskrivning, men både skævheden i det empiriske fokus og den moralske intonation var samtidig mere bredt genkendelig.

Artiklen om den transnationale ordbog er stadig én, jeg er rigtig glad for. Jeg synes, vi fik formuleret en relevant kritik af en ny og vigtig forskningstendens. Det sagt, så kan jeg ikke anbefale at vælge et forskningsspørgsmål, der kræver, at man læser et leksikon fra ende til anden, og som samtidig gør én upopulær hos 350 af sine nærmeste kolleger.

Men det er jo ikke rimeligt at kritisere noget uden at komme med et bedre forslag selv. Det helt centrale problem ved den transnationale vending var, som jeg så det, at det transnationale og det klassisk diplomatiske perspektiv efterhånden var trukket langt væk fra hinanden, så forskere, der arbejdede med transnationale emner, ikke tog det intergovernmentale system i betragtning og vice versa. I 2016 gik jeg i gang med et forskningsprojekt, der forsøgte at adressere det problem.

FOLKEFORBUNDET GENBESØGT

Forskningsprojektet handlede om Folkeforbundet. Den her gang ikke fra et dansk perspektiv, men med fokus på det store og stort set usynlige og ukendte administrative system, der understøttede organisationen. Det interessante ved Folkeforbundets administration, som jeg så det, var, at det grundlæggende fungerede som en maskine, der samlede og forstærkede mange af de progressive bevægelser, der udviklede sig i mellemkrigstiden. Samtidig koordinerede og opbyggede det også forskellige former for teknisk ekspertviden, fra sundhed og flygtninge til transport og økonomi. Endelig fungerede det som støtte for Folkeforbundet som en klassisk sikkerhedsorganisation, hvor medlemsstaterne forhandlede om sikkerhedsgarantier og nedrustning.

Det univers ville jeg gerne forstå, og sammen med en forskergruppe udforske-

12 Iriye og Saunier: *Palgrave Dictionary*.

13 Gram-Skjoldager og Lauring Knudsen: "Historiography".

de jeg det fra mange forskellige vinkler. Vi så på de arbejdsmåder og karrieremønstre, der udviklede sig i organisationen. Vi undersøgte, hvilken magt de internationale embedsmænd opbyggede i samspil med andre aktører, og vi så på, hvordan de legitimerede deres magt både internt og eksternt i forhold til organisationen. Det var et enormt inspirerende og givende projekt, hvor det føltes som om vi brød nyt land, både empirisk og metodisk.¹⁴

MAGTPOLITIKKENS VENDER TILBAGE

Samtidig var projektet om Folkeforbundet et projekt, hvor vi nærmest kunne mærke den grundlæggende forståelse af international politik ændre sig under fødderne på os, mens vi var i gang med det. Samme år som forskningsprojektet gik i gang, gjorde Brexit og Donald Trump det tydeligt, at den aktuelle udfordring i international politik ikke var den magt, internationale organisationer havde, men at de liberale stormagter, der udgjorde organisationernes rygrad, ikke støttede den liberale internationale orden på samme måde som tidligere. Allerede med Ruslands annektering af Krim i 2014 var det blevet tydeligt, at andre stormagter også var begyndt at røre på sig. Når den offentlige debat genbesøgte mellemkrigstiden efter 2015, var det ikke Folkeforbundet, man kiggede imod, men de illiberale, populistiske og nationalistiske bevægelser, der prægede europæisk politik i 1930'erne.

Ét sted, hvor man tydeligt kunne aflæse disse forandringer, var da netværket fra Nobelinstituttet besluttede at mødes igen i Oxford i 2018. Formålet med mødet var at gøre status over, hvad der var sket i studiet af international historie, siden vi sidst havde været samlet til de tre oprindelige netværksmøder i 2010-12. I annonceringen af konferencen hed det: "Today, six years on, the world has fundamentally changed (...) Among the questions we will consider: what does the return of geopolitics in the 21st century mean for International History? Is it useful to discern a European approach to International History? If so, what distinguishes its conceptual toolbox and its empirical focus?"¹⁵

Det, vi nu talte om, var altså, hvordan geopolitikens tilbagekomst og Europas ændrede rolle i verden havde betydning for vores arbejdet med international historie. Det var i den sammenhæng interessant at høre Clavin problematisere, at vi i den internationale historieskrivning helt overvejende havde fokuseret på kulturelt progressive og liberale bevægelser, mens vi havde overladt den hårde sikkerhedspolitik og de økonomiske spørgsmål til politologerne, sikkerhedseksperterne og økonomerne.

Så hvor står vi nu? Betyder det, at Trachtenberg alligevel vandt på den lange bane, og at vi skal tilbage til hans måde at skrive historie på? Det tror jeg ikke. Det er for tidligt at sige noget med sikkerhed, men i hvert fald nogle af de nye studier, der retter deres interesse mod de klassiske spørgsmål om sikkerhed, diplomati og krig, gør det med en ny transnational bevidsthed indlejret i analysen.

14 En opsamling af nogle af projektets centrale indsigter og en oversigt over projektets centrale publikationer findes i Gram-Skjoldager: "The League".

15 "CONFERENCE: Contemporary International History: Current Perspectives, Future Directions", <https://global.history.ox.ac.uk/event/conference-contemporary-international-history-current-perspectives-future-directions> (10.8.2024).

Et godt eksempel på det er en bog, der lige nu ligger på mit skrivebord: David Ekblads *Plowshares into Swords*.¹⁶ Bogens afsæt er et grundlæggende transnationalt perspektiv, der udforsker, hvordan Folkeforbundet var med til at forme amerikansk økonomisk tænkning, selvom USA aldrig var medlem af organisationen, og hvordan den påvirkning skete gennem en gruppe økonomer, der opererede i det, Ekbladh kalder et 'middle space' mellem det nationale og det internationale. Samtidig viser bogen imidlertid også, hvordan de ideer, de bragte med sig hjem, hurtigt blev konverteret til et strategisk våbenarsenal, der kunne styrke den amerikanske økonomiske krigsførelse og propaganda under Anden Verdenskrig. De ideer, der var født ud af det internationale samarbejde i Folkeforbundet, kom dermed, ifølge bogen, til at bidrage til etableringen af et amerikansk hegemoni efter krigen.

Jeg ville ønske, at jeg kunne sige, at det var et lige så velovervejet valg, der i de sidste år har flyttet min egen forskning til studiet af Anden Verdenskrig. Det er det ikke. Som en udløber af arbejdet med Folkeforbundsadministrationen skrev jeg på et tidspunkt om en dansk kvindelig ansat, der tog til London under krigen. Det fik vakt min interesse for endnu en af de usynlige grupper i snitfladen mellem det nationale og internationale, som jeg holder så meget af, den her gang de danskere, der befandt sig uden for Danmark under krigen. Deres sociale og politiske sammensætning, deres ageren og deres oplevelse af eksiltilværelsen uden for Danmark er noget af det, jeg for tiden undersøger sammen med Niels Wium Olesen og Jacob Vrist Nielsen.¹⁷

Det kan godt være, at måden, vi fandt det her emne på, var lidt tilfældig. Men jeg er ikke i tvivl om, at vi lige nu står et sted, hvor den internationale forskning kommer til at rykke de næste år. Efter at vi havde skrevet ansøgningen, og inden vi fik pengene til projektet, havde Rusland invaderet Ukraine, og det har givet temaer som militære besættelser, beredskab, flygtninge, eksilering og krig en ny og fremtrædende placering på den historiske forskningsdagsorden.

Et konkret eksempel på den bevægelse er en workshop, jeg skal deltage i i Rom i maj i år, hvor vi tager hul på et samarbejde om at udvikle forskningen i militære besættelser i det 20. århundrede. I gruppen forsøger vi at kombinere politisk historie og kulturhistorie, idéhistorie og empiriske dybdestudier, global og europæiske historie, national og transnational historie.¹⁸ Også her er det målet, at vi ikke skal tilbage til den klassiske militær- og sikkerhedshistorie, men arbejde os frem mod nye, indsigtsgivende måder at gå til historien på.

HVORHEN HERFRA?

Når alt det er sagt, har jeg endnu ikke berørt de to største og mest fundamentale udfordringer, som studiet af international historie lige nu står overfor. Det har været en præmis for størstedelen af den historieskrivning, jeg har diskuteret i dag, at historikerne be-

¹⁶ Ekbladh: *Plowshares*.

¹⁷ Om projektet, se: <https://cas.au.dk/en/denmark-in-exile> (11.8.2024).

¹⁸ "Occupied. Towards a Comparative and Entangled History of Occupation in the Age of Total War". <https://www.knir.it/en/evenementen/occupied-towards-a-comparative-and-entangled-history-of-occupation-in-the-age-of-total-war/> (10.8.2024).

fandt sig inden for den samme liberale verdensorden, som de historiske aktører, vi har haft som undersøgelsesgenstand. Den præmis er lige nu udfordret. Det er måske et af de mest iøjnefaldende træk ved international historie for tiden, at vi er begyndt at diskutere, om og i hvilket omfang den liberale verdensorden, som vi har kendt den, stadig eksisterer, eller om den er under opløsning og afvikling. Det er den første udfordring og én, der er begyndt at manifestere sig i forskellige forskningscentre og -projekter.¹⁹

Samtidig – og for det andet – bliver der lige nu også sat spørgsmålstegn ved, hvor liberal den orden egentlig var. For mellemkrigstidens vedkommende er man f.eks. begyndt at fokusere på, hvordan Folkeforbundet som organisation var dybt integreret i og eksponent for en imperial global orden. Opmærksomheden er i de seneste år blevet rettet mod, hvordan organisationen spillede en vigtig rolle i håndteringen af de mange problemer, der opstod i kølvandet på opbruddet af de europæiske og nærliggende land-imperier efter Første Verdenskrig, og hvor tæt sammenvævet organisationen var med især Storbritanniens og Frankrigs koloniale systemer og interesser.²⁰

For at opsummere, så har den kollektive interesse inden for feltet international historie ikke bare drejet sig i en mere Trachtenbergsk retning. Den rummer nu også mere grundlæggende systemkritiske perspektiver på den liberale orden, som indtil nu har dannet rammen om det transnationale paradigme, og den stiller spørgsmål på en ny og meget større tidsskala. Spørgsmålet, der rejser sig for mig, er i den forbindelse, om det er ved at være tid til at indstille jagten på den usynlige magt i international politik og begynde at udforske nogle af de store og meget synlige historiske forandringer, som har udfoldet sig hen over det 20. og 21. århundrede, og som vi for tiden er en del af.

PUBLICERET LITTERATUR

- Clavin, Patricia: "Defining Transnationalism", *Contemporary European History*, 14 (4), 2005, 421-439, doi: 10.1017/S0960777305002705.
- Clavin, Patricia: *Securing the World Economy. The Reinvention of the League of Nations*, Oxford: Oxford University Press, 2013, doi: 10.1093/acprof:oso/9780199577934.001.0001.
- Ekbladh, David: *Ploughshares into Swords. Weaponized Knowledge, Liberal Order and the League of Nations*, Chicago: University of Chicago Press, 2022. doi: 10.7208/chicago/9780226820507.
- Finney, Patrick: "Introduction: what is international history?" I Patrick Finney (red.): *Palgrave Advances in International History*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2005, 1-35.
- Gram-Skjoldager, Karen: *Fred og Folkeret. Dansk internationalistisk udenrigspolitik 1899-1939*, København: Museum Tusculanums Forlag, 2012.
- Gram-Skjoldager, Karen: "The League of Nations: The Creation and Legitimization of International Civil Service", I Peter Jackson, William Mulligan og Glenda Sluga

19 F.eks. Centre for Geopolitics, University of Cambridge: <https://www.cfg.polis.cam.ac.uk/> (14.8.2024) og The Oxford Martin Programme in Changing Global Orders, University of Oxford: <https://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/changing-global-orders> (14.8.2024)

20 Ikonomou og Gram-Skjoldager: "European Lives".

- (red.): *Peacemaking and International Order after World War I*, Cambridge: Cambridge University Press, 2023, 202-26, doi: 10.1017/9781108907750.
- Gram-Skjoldager, Karen og Ann-Christina Luring Knudsen: "Historiography and Narration in Transnational History", *Journal of Global History*, 9 (1), 2014, 143-61, doi: 10.1017/S1740022813000533.
- Gram-Skjoldager, Karen, Haakon A. Ikonomou og Thorsten Kahlert (red.): *Organizing the World. The Emergence of International Public Administration 1920-1960*, London: Bloomsbury Publishers, 2020.
- Ikonomou, Haakon og Karen Gram-Skjoldager: "European Lives & Deaths – Atlantic Revival? The Europeanness of the League of Nations' Protracted Demise", *Journal of Modern European History*, 2024 (under udgivelse).
- Iriye, Akira og Pierre-Yves Saunier (red.): *Palgrave Dictionary of Transnational History: from the 19th Century to the Present*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009.
- Koefoed, Nina Javette: "Religion og historie – religionens forklaringskraft i historiske analyser". *Temp* 29, 2024.
- Midtgaard, Kristine: *Småstat, magt og sikkerhed. Danmark og FN 1949-65*, Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2005.
- Nygaard, Bertel: "Musik og historie – mellem oplevelse, erfaring og fremtid." *Temp* 29, 2024.
- Olesen, Thorsten Borring og Johnny Laursen: "A Nordic Alternative to Europe? The Interdependence of Denmark's Nordic and European Politics, 1945-1998", *Contemporary European History*, 9 (1), 2000, 59-92.
- Otte, Thomas G.: "Diplomacy and Decision-Making." I Patrick Finney (red.): *Palgrave Advances in International History*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2005, 36-57.
- Stråth, Bo m.fl.: *Evaluerings av norsk historiefaglig forskning: Bortenfor nasjonen i tid og rom: fortidens makt og fremtidens muligheter i norsk historieforskning*, Oslo: Norges Forskningsråd, 2008.
- Trachtenberg, Marc: *Reparation in World Politics: France and European Economic Diplomacy, 1916-1923*, New York: Columbia University Press, 1980.
- Trachtenberg, Marc: *The Craft of International History: A Guide to Method*, Princeton: Princeton University Press, 2006.
- Villaume, Poul og Thorsten Borring Olesen: *I blokopdelings tegner 1945-1972*, Dansk Udenrigspolitik Historie bd. 5, København: Gyldendal, 2005.

KAREN GRAM-SKJOLDAGER
 PROFESSOR, PH.D.
 AFDELING FOR HISTORIE OG KLASSISKE STUDIER
 AARHUS UNIVERSITET
 HISKGS@CAS.AU.DK